

ÖNSÖZ

Elinizdeki *KAYI* serisinin beşinci kitabı Kanunî Sultan Süleyman devrinin kapanması ile başlamakta ve Sultan I. Ahmed devri sonuna kadar gelmektedir. Osmanlı tarihinin altmış bir yıllık devresidir.

Klasik Cumhuriyet devri zihniyetine göre Osmanlı Devleti'nin, Kanunî'den sonra duraklama dönemine girdiği kabul edilir.

Aslında Osmanlı tarihinin bölümlere ayrılması, imparatorlukla ilgili önyargıların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı'dan ayrılan diğer ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de Osmanlı tarihinin bu şekilde yazılması yönünde fazlasıyla baskı kurulmuştur.

Şurası muhakkak ki bir devlet tarihini ya da herhangi bir siyasi, sosyal ya da kültürel yapıyı yükseliş, duraklama ve gerileme dönemleri gibi keskin çizgilerle tarif etmek yanıltıcı olmaktadır. Hâlbuki her devri kendi şartları içerisinde iç ve dış dinamiklerin durumu ile çözümlenmek ve belirlemek ilmî kriterlere daha uygundur.

Osmanlı tarihinde meydana gelen büyük değişimler bir anda gerçekleşmiş olaylar olmadığından bunları anlamaya çalışırken bölümlere ayırmayı değil, devamlılıklara dikkat edilmesi, hadiselerin seyrinin gözlemlenmesi daha yerinde olacaktır.

İşte *KAYI V*'i okurken bu duruma daha iyi şahit olacaksınız. Aslında bir takım değişimlerin nerelerde yaşandığını ve belki de mutlaka yaşanması gerektiğinin altını çizeceksiniz.

Nitekim *KAYI V*'te anlatılan devirde Osmanlı askerî ve siyasi sistemindeki değişimleri ve bunun yansımalarını da ortaya çıkarmaktadır.

Gerçekten de üç kıtaya hükmeden ve buralardaki problemlere çözüm üretmesi gereken on dört milyon kilometrekarelik bir cihan devletinin padişahı Kanunî Sultan Süleyman, son seferinde üç ay yol gitmiş ve iki ay boyunca Sigetvar Kalesi'nin zaptıyla meşgul olmak durumunda kılınmıştı. Oysa aynı devrede Uzakdoğu'da Endonezya'dan

gelen Açeliler payitahtta padişahla görüşebilmek için aylardır beklemekteydiler. Onların beklentilerine ise Kanunî'nin seferde vefat etmesi ve yerine geçen II. Selim Han'ın ilk dönemlerinde ortaya çıkan meselelerle ilgilenmesi nedeniyle ancak bir yıl geçtikten sonra çözüm üretilebilecekti.

Görülüyor ki artık kuruluştan beri süregelen siyasetin değişmesi elzemdi.

Kanunî döneminde Enderun'da yetişen, devletin bütün kademelerinde çalışarak sadarete kadar yükselen ve son iki yılında bu görevde bulunan büyük devlet adamı Sokollu Mehmed Paşa, yeni siyasi değişimin en büyük mimarı olacaktır. Artık seferlerde padişahlar değil güçlü serdarlar görülmeye başlayacaktır. Hudutlar ise etkili ve vurucu güçlerle takviye edilerek daha güvenli bir hâle getirilecektir. Böylece herhangi bir saldırı karşısında anında müdahale imkânı gelişecek ve düşman saldırılarına karşı caydırıcı olarak vazife görecektir. Bu değişimin hudutlardaki savaşları daha uzun bir hâle getireceği de gerçektir. Ancak savaşların uzun sürmesini Osmanlı Devleti'nin duraklamasına bağlamak, sadece sistemi okuyamamakla ilgili bir durum olsa gerektir.

Nitekim 1579'da başlayan İran harplerinin fasılalarla on iki yıl 1592'de başlayan Avusturya harplerinin ise on üç yıl devam etmesi bunun bir göstergesidir. Bu durum Osmanlı askerî sistemini her an canlı tutması yanında yirmi beş yıl devam eden harpler sonunda devlet, iki büyük dünya gücü karşısında hiçbir toprak kaybına uğramadan ve hatta yeni kazançlarla çıkmayı başarabilmiştir.

Diğer taraftan yirmi beş yıl fasılasız devam eden savaşlar, bütün dünyada görülmeye başlayan ekonomik zorluklar, paranın değerinin düşmesi, timar sistemindeki aksamalar vs. büyük Celâlî fetretini beraberinde getirecektir.

Öyle ki bu isyanlar birkaç yıl içinde Anadolu'yu büyük bir parçalanmanın eşiğine getirdiği gibi neredeyse devletin yok olup gitmesine yol açabilecek siyasi ve iktisadi çöküşe sebep olabilecekti. İşte bu noktada yüzyıllarca mükemmel bir makine gibi işleyen Osmanlı

devlet mekanizmasının ve idarecilerinin, Celâlî fetreti karşısında sağduyulu ve bilinçli çabalar ile problemi çözme uğraşları görülecektir. Bunlar tarihin daha sonra gelecek nice hadiselerine ders olacak değerinde çözüm arayışlarıdır.

Yine böylesine bir kargaşa çağında asli unsurun fetretine karşılık Osmanlı devşirme sistemi içerisinde yetişen devlet adamlarının padişaha ölümüne bağlılığı test edilmiş olacaktır. Günümüzde ideolojik sebeplerle acımasızca eleştirilen Enderun Mektebi ve devşirme devlet adamlarının devlete faydalarının belki de en fazla görüldüğü dönemin bu devreler olması dikkat çekicidir.

Nihayet dış desteklerle daha da güçlenerek Anadolu'da devletçikler hâline gelen büyük Celâlî gruplarının üç yıllık ciddi bir faaliyetin sonunda ortadan kaldırılması Osmanlıların devlet refleksini göstermesi yanında, Anadolu halkının da bu isyanlara asla itibar etmediğine işaret olacaktır.

Bütün bunların yanında Osmanlı devlet adamlarının çağını aşan projelerle ilgilenmeleri, sosyal ve kültürel hamleleri, kudret ve azamet çağının devamını gösteren diğer çarpıcı gerçekleridir.

İşte *KAYI V: Kudret ve Azamet Yılları* isimli eserde, artık devleti merkezden idare etmeye başlayan dört padişahın tutum ve davranışları yanında şahsiyetlerini; güçlü devlet adamlarının idari ve siyasi kabiliyetlerini; dönemin sosyal, iktisadi ve kültürel yönleriyle birlikte bulacaksınız.

KAYI V'in hazırlanmasında her türlü yardımlarını gördüğüm Hamza Umut Albayrak, Zuhâl Turan ve Bilge Türkmen'e teşekkür ederim. Kitabın basımının en iyi şekilde yapılmasını temin eden Timaş Yayınları Tarih Bölümü Proje Editörü Adem Koçal'a, editörlüğünü yapan Zeynep Berktaş ve diğer yetkililere de müteşekkirim.

Tarih ziyafeti, *KAYI V* ile devam ediyor.

Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil